

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ЇЇ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ І РОЗВИТКУ

З.П. Бондаренко

Україна, м. Дніпропетровськ, Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

Партнерська взаємодія щодо соціального становлення особистості спрямована на досягнення загальної мети для освітньої системи, загального позитивного результату. Такою кінцевою метою будь-якої освітньої системи є навчання, виховання і розвиток особистості. Усі елементи освітньої системи включені не просто у процес взаємодії, але головною особливістю їх зв'язку є *взаємоспівдія*, спрямована на досягнення мети навчання, виховання і розвитку особистості. Соціалізація не зводиться лише до передавання знань про основи наук. Розвиток учня у школі як особистості і як суб'єкта діяльності обов'язково передбачає: 1) розвиток інтелекту, 2) розвиток емоційної сфери, 3) розвиток стійкості до стресів, 4) розвиток упевненості у собі та самоприйнятті, 5) розвиток позитивного ставлення до світу та прийняття інших, 6) розвиток самостійності, автономності, 7) розвиток мотивації самоактуалізації, самовдосконалення [див.: 1; 2; 3]. З огляду на вищезазначене можна стверджувати, що соціалізація – це процес і результат засвоєння і активного відтворення індивідом соціального досвіду, процес, що пов'язаний зі спілкуванням та спільною діяльністю людей. Зазначимо, що людина виступає не просто об'єктом соціальних впливів, вона, перш за все, є суб'єктом соціального розвитку, а також активним суб'єктом саморозвитку, у тому числі й самовиховання.

Існують істотні відмінності між первинною і вторинною соціалізацією особистості, тому актуальними питаннями постають ті, що пов'язані з моделлю соціальної зрілості особистості, тобто з моделлю особистісного і соціального її розвитку. *Метою* нашого дослідження є теоретична розробка питання соціальної зрілості особистості для створення відповідної соціально-педагогічної моделі на засадах партнерської взаємодії в умовах комунального закладу освіти “Спеціалізована школа № 67 еколого-економічного профілю” Дніпропетровської міської ради.

Відзначимо, що проблематикою соціальної зрілості особистості займаються нині представники різних наукових шкіл, напрямів, об'єднань. А для такої досить нової галузі людинознавства, як акмеологія, – це стержньова проблема. У центрі уваги цієї науки – процес і результат досягнення людиною вершин як індивідом, особистістю, суб'єктом

діяльності (у т.ч. і професійної) та індивідуальністю. У межах однієї парадигми проблема зрілості може розглядатися на рівнях індивіда, особистості, суб'єкта діяльності та індивідуальності. Можна говорити і про застосування іншої системи понять, розуміючи інтелектуальну, емоційну та особистісну зрілість. На думку російських дослідників Н.В. Бордовської, А.О. Реана, найбільш складним і не дослідженим з усіх аспектів зрілості якраз і є особистісна зрілість та модель соціальної зрілості особистості [2, с. 176].

З наукових теорій відомо, що неможливо дати повну характеристику моделі соціальної зрілості особистості, але можна виокремити чотири компоненти особистісної зрілості, так звані базові, фундаментальні, навколо яких групуються багато інших. Відповідно до теорії „четвіркової” множинності компонентів соціальної зрілості, на думку Н.В. Бордовської і А.О. Реана, такими можуть бути, по-перше, *відповідальність*, по-друге, *терпимість*, по-третє, *саморозвиток*, і четвертим інтегративним компонентом, що охоплює усі попередні, та одночасно присутній у кожному з них, є *позитивне мислення, позитивне ставлення до світу*, яке визначає окремий напрям дослідження. При розробці моделі соціальної зрілості особистості, нами взято до уваги, що аналіз даних різних експериментальних досліджень дозволяє констатувати, що *інтернальність* (або домінуюча тенденція особистої відповідальності) корелює з соціальною зрілістю та просоціальною поведінкою. *Екстернальність* навпаки кореляційно пов'язана з недостатньою соціальною зрілістю, а за певних умов є фактором ризику асоціальної поведінки. Соціальна зрілість та її складова – відповідальність – формується лише в адекватній діяльності [2, с. 178]. Формування відповідальності тісно пов'язане з розвитком автономності особистості та забезпеченням свободи прийняття рішень стосовно себе. Школа відійшла від такого підходу, коли розвитку автономності приділяється недостатня увага, що спостерігається в гіперопіці в родині, школі. Виходимо з того, що потреба в *саморозвиткові* (процес збагачення діяльнісних здібностей та особистісних якостей людини у ході різноманітних видів її доцільної діяльності, основою чого служить засвоєння соціального досвіду і досягнень культури, втілених в реаліях, що використовуються у тій чи іншій діяльності [3, с. 250]), *самоактуалізації* (психологічний термін на означення повного розкриття особистісного потенціалу [3, с. 248]) є базовими складниками зрілої особистості. Зазначимо, що ідея саморозвитку, самоактуалізації особистості є основною і значущою для багатьох сучасних концепцій про людину (К.А. Абульханова-Славська, Т. Ф. Алексеєнко, О.В. Безпалько, І.Д. Бех, Н.В. Бордовська, А.В. Брушлінський, Б.З. Вульф, І.Д. Зверєва, В.П. Зінченко, Ю.М. Кулюткін, Н.М. Лавриченко, Г.М. Лактіонова, А. Маслоу, А.В. Мудрик, К. Роджерс, С.В. Савченко, Г.С. Сухобська, В.О. Сухомлинський, Л.В. Тарасов, С.Я. Харченко та ін.).

На нашу думку, якісному розв'язанню освітньої мети навчального закладу може сприяти розробка й втілення у практику його роботи моделі формування соціальної зрілості особистості. Особливо слушною є названа думка в контексті розвивальної функції закладу. Розвиток учня як особистості, як суб'єкта активної діяльності – найважливіша мета і завдання школи, і може розглядатися як системоутворювальний її компонент. Ми виходимо з того, що поняття „розвиток” розуміємо як комплексне завдання, яке включає особистісний та інтелектуальний розвиток. Цим самим ми змінили погляд на поняття розвитку у такій послідовності: розвиток – навчання – виховання. Дидактична складова нами розглядається як засіб для розвитку особистості учня. Розуміємо, що орієнтація на розвиток учня як особистості, як індивідуальності і як активного суб'єкта діяльності може бути реалізована лише на основі побудови відповідної стратегії діяльності вчителя, у цілому педагогічного колективу, що створюють відповідні умови для самореалізації творчого потенціалу учнів у системі їх взаємодії з іншими суб'єктами спілкування та підготовки соціально зрілої особистості, що є новим напрямом в акмеологічній діяльності школи.

Щодо розробки питання соціальної зрілості особистості, то відзначимо активну роль факторів, які сприяють стимулюванню ініціативи, творчості, інноваційної діяльності. Важливу роль відіграє той фактор, що школа вибудовує свої конструктивні зв'язки з багатьма соціальними партнерами. Це державні й громадські організації, серед яких Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Український фонд „Благополуччя дітей” (попередня назва Християнський дитячий фонд), Дніпропетровська обласна благодійна організація “Ангел дитинства”, Всеукраїнський громадський центр „Волонтер”, Центр соціальних ініціатив та волонтерства ДНУ імені Олеся Гончара та інші, які сприяють впровадженню у практику роботи педагогічного та учнівського колективів нових соціально-педагогічних технологій. Так, завдяки успішній співпраці школи з ХДФ в рамках проекту „Покращання якості соціальних послуг дітям та сім'ям у громаді”, метою якого є покращати якість соціальних послуг сім'ям у громаді шляхом удосконалення професійного рівня фахівців і впровадження інновацій у соціально-педагогічну роботу, на базі школи з 2003 року по теперішній час реалізується модель „Школа як осередок соціально- педагогічної роботи з дітьми та батьками у мікрорайоні”.

Були розроблені та запропоновані нові підходи до розуміння проблеми психолого-педагогічного навчання батьків та їх впливу на дітей, утілення відповідної методики, що й було запроваджено в рамках моделі, де завданням є підвищення рівня батьківської компетентності з питань розвитку та виховання дітей у сім'ї, популяризація засад усвідомленого батьківства у громаді. Інноваційність моделі полягає в тому, що провідною

формою надання консультаційних послуг для батьків є інтерактивні семінари, просвітницькі тренінги, уроки з психології та круглі столи.

Аналізуючи роботу в цьому напрямі, можна зробити висновки: ідея надання соціально-педагогічних послуг батькам і дітям у мікрорайоні виявилася досить важливою, а форма втілення ідеї дуже привабливою та орієнтованою на конкретні запити членів громади; послуги, що були надані батькам і дітям, були корисними для них та мали певний попит. Стосовно практичної значущості роботи моделі: підвищується рівень поінформованості членів громади стосовно успішного розв'язання проблем дітей, сім'ї у мікрорайоні; здійснюється поступова популяризація діяльності моделі в умовах своєї громади та інших громад; усвідомлюються батьками нові інтерактивні форми роботи з дітьми, які знаходять позитивний відгук та використання на практиці; студенти-волонтери набувають професійних навичок у спілкуванні з дітьми, в ігровій діяльності з ними. Можна стверджувати, що модель „Школа як осередок соціально-педагогічної роботи з дітьми та батьками у мікрорайоні” як одна з форм партнерської взаємодії, викликала певний позитивний резонанс серед громадськості мікрорайону, свідченням чого стало впровадження тренінгів для батьків і педагогів у систему виховної роботи інших навчальних закладів. І хоча минуло майже десятиліття, зміст і форми роботи є такими ж цікавими, як і раніше, а модель стала ще актуальнішою та набула великої практичної популярності. Для студентів, майбутніх фахівців освітньої сфери, – це ще одна можливість професійного та особистісного становлення. Тому завдання організації партнерського співробітництва, розробки та впровадження моделі соціального та особистісного становлення особистості учнівської та студентської молоді, є вкрай важливим сьогодні, особливо у період процесу євроінтеграції та удосконалення освітньої системи українського суспільства.

Література:

1. Алексеев Т. Ф. Социализация личности: возможности и риски: науч. метод. посіб. / Т.Ф. Алексеев. – К.: Пед. думка, 2007. – 152 с.
2. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика: Учеб. пособ. / Н.В. Бордовская, А.А. Реан. – СПб.: Питер, 2006. – 304 с.
3. Словарь по социальной педагогике: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. /Авт.-сост. Л.В. Мардахаев. – М.: Изд. центр „Академия”, 2002. – 368 с.

Заявка

1. Бондаренко Зоя Петрівна – конференція № 3. Тези.
2. Тема виступу: **«Модель формування соціальної зрілості особистості у процесі її навчання, виховання і розвитку».**

3. Україна, Дніпропетровськ, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, факультет психології, канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки та корекційної освіти, доцент, заст. декана факультету психології з виховної роботи.

4. моб. тел. 050- 362-22-99, bondarenko_zoya@mail.ru,

5. Поштова адреса - 49027. м. Дніпропетровськ, вул. Фучика, буд.15, кв. 25.